

Christer Winberg

Kommentar

Redaktionen för Scandia har bett mig replikera på Jönssons-Steens uppsats. Stora delar av den förefaller mig meningslösa att kommentera. Det gäller t ex deras spekulationer om mitt förhållande till marxismen. De diskuterar enligt egen uppgift "på en metodologisk nivå som är helt oberoende av den ene eller andre forskarens personliga hållning till sitt ämne." Debattekniken gör självfallet min egen åsikt i frågan ointressant.

Jag skall därför begränsa mig till sådant i deras uppsats som kan leda till missförstånd kring min avhandling "Folkökning och proletarisering". Deras huvudinvändning är, att den allmänna diskussion om klasser i det agrara samhället som jag för i inledningen "inte får någon som helst betydelse för den empiriska undersökningen." "Källans indelning tas över utan tillägg eller ändringar". Nu arbetar jag inte med *en* källa utan kombinerar olika källserier. Sammanlänkningen styrs av mina inledande överväganden. Jag kan peka på minst två konkreta resultat av den allmänna diskussionen. Ett par sidor (s 204–05) ägnas åt att undersöka, vilka människor som döljs i den grupp som i källmaterialet kallas "inhysheshjon" eller "backstugusittare". Jag klargör där hur gruppens social-ekonomiska karaktär förändras under perioden 1780–1850. Jag lägger vidare ned stort arbete på att dela gruppen "bönder" i olika kategorier (självvägande, frälsebönder etc) – en indelning som under en stor del av perioden inte framgår av någon enskild källa (se s 124–28, 249–50). Distinktionen spelar stor roll i min framställning men saknas i flera moderna undersökningar (se t ex S Martinius, Peasant destinies, I Eriksson – J Rogers, Rural labor and population change, J Söderberg, Agrar fattigdom i Sydsverige under 1800-talet). Jönsson–Steen har alltså helt fel när de påstår att min inledande diskussion inte får några konsekvenser för bearbetningen av källmaterialet.

I avhandlingen definierar jag proletarisering som den process då det växer fram en grupp av obesuttna i jordbruksbefolkningen. Jag skriver, som ett förtydligande, att definitionen inte har något att göra med levnadsstandardens förändring. Jönsson–Steen inbillar sig att jag definierar proletarisering så som jag gör därför att "en förändring av levnadsstandard / . . . / uppenbart är mycket svårt att fastställa på samma objektiva sätt, dvs utifrån källorna." Detta är naturligtvis nonsens. Det har helt undgått Jönsson–Steen att objektet för min undersökning är den sociala strukturomvandlingen (jfr avhandlingens undertitel!) och dess relation till folkökningen. Definitionen är alltså en konsekvens av problemvalet. Citatet visar följande Jönssons–Steens gedigna obekantskap med socialhistorisk forskning. De vet inte att en lång rad goda positivisterna (och marxisterna med, för den delen) har försökt mäta levnadsstandardens förändringar – objektivt och utifrån källorna.

Jönsson–Steen tycker om att plocka ut fyra-fem ord ur sitt sammanhang, kursivera ett av dem och gärna lägga till ett utropstecken inom parentes. Låt mig ta ett exempel på deras citatkonst. Jag refererar i avhandlingen Heckschers syn på 1700- och 1800-talens befolkningsutveckling. Han menade, att under 1700-talet det tillgängliga näringsutrymmet användes till att föda många barn, men att under 1800-talet befolkningen inte längre växte "i proportion till näringsmedlens tillväxt". Hans förklaring till 1800-talets nya befolkningsmönster är "en andlig strömkantring", en "ändrad sinnesförfattning". Jag skrev som en kommentar att Heckscher inte ger någon "verklig förklaring till övergången från 1700-talets 'överbefolkningsssituation' till 1800-talets nya befolkningsmönster." Jönsson–Steen rycker loss orden "verklig förklaring", kursiverar ordet

”verklig”, funderar en stund över detta och antyder sedan att jag menar att bara marxismen är ”*verkligt* vetenskaplig, det vill säga enhetlig och sammanhängande nog. Eftersom Hechscher inte använder denna kan han heller icke bidra med en *verklig* förklaring.”

Det är riktigt att jag anser att en vetenskaplig teori bör vara enhetlig och sammanhängande. Eli Heckschers imponerande arbete baseras på en sådan teori: den neoklassiska ekonomiska teorin – i själva verket en av de mest enhetliga och sammanhängande vetenskapliga teorier som finns. Min kritik riktas mot att Heckscher här helt plötsligt överger sin teori och ger en ad hoc-förklaring, som han inte nämnvärt anstränger sig att argumentera för.

Ett sista exempel på Jönssons–Steens debatteknik: På ett ställe i avhandlingen skriver jag att myndighetspersoner av skilda slag ”försökte pressa in befolkningen i” olika kategorier. Detta väcker Jönssons–Steens stora munterhet. De skriver, att ”vi uppenbarligen hitintills översett den sista raffinerade plågan – att bli pressad in i ’felaktiga’ kategorier.” Jag får tyvärr dämpa deras glädje något genom att påpeka att de citerar mig fel och får mig att framstå som upphovsman till ett ord (’felaktiga’) som inte finns på det angivna stället i avhandlingen. Ett studium av exempelvis den äldre yrkesstatistiken skulle kyla av deras uppsluppenhet ytterligare. De skulle finna vilka uppenbara svårigheter tabellverkets tjänstemän hade med att komma fram till en social kategorisering.

Jönsson–Steen försöker pressa in mig i sina egendomliga kategorier. Jag medger att läsningen av deras uppsats vållat mig en viss intellektuell plåga. Speciellt raffinerad har den dock inte varit – därtill är Jönssons–Steens handlag alltför grovt, deras okunnighet alltför stor.